



# Az Állami Földmérés és a földadó kataszter 1945 utáni átszervezései (következmények és tanulságok)

Dr. Balázs László, az FVM ny. osztályvezetője,  
a Fasching emlékérem tulajdonosa

## Bevezetés

A második világháború az egész magyar társadalom átszerveződését és életének megváltozását jelentette; a társadalom folyamatos változásai magukkal hozták az állami intézmények megváltoztatásának igényét és ennek végrehajtását is. Mivel ez a folyamat napjainkban is fennáll, hasznosnak látszik áttekinteni a 60 év átszervezéseit, és levonni a tanulságait. Mindezt azért célszerű megtenni, hogy egy ötlet felmerülésekor megnézhesük, vajon nem éltünk-e már a múltban ilyen megoldással, és azt – ilyen távlatból – hasznosnak vagy problémásnak ítéljük-e meg. Természetesen a gazdasági és politikai körülmények, valamint az élet igényei megváltoztak az elmúlt évtizedek alatt, és ezt figyelembe kell venni.

Még be sem fejeződött a második világháború, amikor 1945. III. 15-ére a Függetlenségi Front az Ideiglenes Nemzetgyűlés jóváhagyásával elkészítette „*A nagybirtokrendszer megszüntetéséről és a földművesnép földhöz juttatásáról*” szóló rendeletet, amelyet Debrecenben az Ideiglenes Nemzeti Kormány március 18-án a 10. sz. Magyar Közlönyben hirdetett ki 600/1945. ME szám alatt. Ezzel megkezdődött az egész országra kiterjedő földreform, amely több évig tartott, és alaposan igénybe vette szakterületünket is. Természetesen ez a földmérési szervezetet is érintette. Egyik napról a másikra kellett dönteni sok száz földmérő munkába-állításáról, a munka elvégzéséhez legalcalmasabb szervezetben, a munka technológiájáról, eredményének átvezetéséről az állami nyilvántartásokban.

Az egész feladatra rányomta bélyegét a rendkívüli sürgősség, hiszen már tavasz volt, és meg kellett kezdeni a mezőgazdasági munkákat a kiosztott földeken.

A földreform végrehajtásának felügyelete az FM hatáskörébe tartozott. Ugyanakkor a földreform szervezése és ellenőrzése az Országos Földhivatal feladata volt. Emellett a földmérési munkák szervezése az Országos Földhivatal Országos

Műszaki Hivatalának feladatkörébe tartozott, de a megyékben folyó munkákat a megyei földhivatalok műszaki osztályai fogták össze.

Az Országos Földhivatal Országos Műszaki Hivatalát az FM Gazdasági Műszaki Hivatalából (GMH) alakították ki, a megyei földmérési szervezet létszámát részben az említett Gazdasági Műszaki Hivatal (GMH) személyzetéből, részben az Állami Földmérés személyzetéből, részben pedig szerződéses mérnökökből biztosították. Ez azt jelenti, hogy az Állami Földméréstől független szervezet végezte a földmérési feladatokat, de az Állami Földmérés által előállított térképek alapján. Az elkészült munkákat nagyrészt az Állami Földmérés szervezetéből átrendelt mérnökök vizsgálták.

Szó volt az **Állami Földmérés** szervezetéről. Ez a szervezet készítette az ország vízszintes és magassági alaphálózatát, továbbá a kataszteri térképeket. Ezeket használták a földreform végrehajtásához is, de a földreform térképi változásait nem vezették át, mivel a gyors munka érdekében egyszerűsített eljárásokat kellett alkalmazni, és ennek pontossága nem felelt meg az Állami Földmérés előírásainak.

Megjegyezzük, hogy az Állami Földmérés ekkor a PM szervezetéhez tartozott. Megyei szervezete nem volt, de két-három megyénként voltak „földmérési felügyelőségek”.

Foglaljuk össze, hogy 1945-ben milyen hivatali szervezetekből állt az ország földmérési szervezete, a földadókataszter és a földreform intézményrendszere.

- 1.) A PM-hez tartozó szervezetek:
  - a) az Állami Földmérés (ÁF) és
    - két-három megyénként a földmérési felügyelőségek,
    - az (ÁF) felügyelete alá tartozó
      - Országos Térképtár és
      - Háromszögelési Hivatal.
  - b) A földadókataszteri szervezet, továbbá
    - a földadókataszteri megyei szervezet, amely a megyei igazgatási szervezet pénzügyi osztályának keretében működött.

- 2.) Az FM keretében működött:
  - az Országos Földhivatal (OF),
  - az OF Országos Műszaki Osztálya,
  - a megyei földhivatalok és azok keretében a műszaki osztályok.
- 3.) Az IM keretébe tartozott a telekkönyvi irányító szervezet.
- 4.) A járásbíróságok keretébe tartoztak a területi telekkönyvi hatóságok.

## **Együttműködés a jelzett szervezetek között**

### *1. A földreform eredményeinek átvezetése az állami nyilvántartásban*

Amennyiben a földreform térképezése az Állami Földmérés szabályai szerint készült volna:

a földmérés eredményeként készült térképeket a hivatal (igényesebb numerikus munkák esetén a földmérési felügyelőség) vagy annak kirendelt mérnöke felülvizsgálata után osztálybesorolás céljából megkapta volna a földadókataszteri szervezet, valamint telekkönyvezés céljából a telekkönyvi hatóság.

A tényleges út (az eljárás gyorsítása érdekében engedélyezett egyszerűsítések miatt) nem ilyen volt. Ugyanis a gyors telekkönyvezés érdekében a területek mértékének bizonytalanságát úgy hidalták át, hogy a telekkönyvi betét „A” lapjára feljegyezték a következőt: „A 600/1945. ME sz. rendelet alapján kiosztott birtok helyrajzi száma és a terület nagysága a részletes felmérés során hivatalból kiigazítható”.

Az előzőkből látható, hogy hány hatóságot kellett igénybe venni a tulajdonjog elismeréséhez.

*2. Az első részleges tagosítások* 1949. évi munkájában részt vettek a földhivatalok dolgozói, az Állami Földmérés munkatársai és a földadókataszteri dolgozók, továbbá a telekkönyvvezetők. Ez a közös tevékenység is alátámasztotta azt a felismerést, hogy ezeket a szakterületeket közös szervezetbe lehetne összevonni. Az előzőekben részletezett szervezetek közül az Állami Földmérés és a földadókataszter a pénzügyminisztériumhoz tartozott (ezen belül külön részleghez!).

A fenti részlegek egyesítése több lépésben történt. Az első lépésként tervezett átszervezésre vonatkozó előterjesztést a Népgazdasági Tanács titkársága készítette el (száma: 10/1950.), és annak alapján a Népgazdasági Tanács 1950. január 5-én úgy határozott, hogy az állami földmérési és a földadókataszteri szolgálatot a pénzügyminiszter felügyelete alatt az állami földmérési szolgálat ke-

retében egyesíteni kell, és azt az Országos Földmérési Intézetre (OFI), illetve a hozzá tartozó – megyénként felállítandó – megyei földmérési igazgatóságokra bízta.

Mivel ezek a megyei igazgatóságok vették át a földhivatalok műszaki osztályának feladatait is, az OFI és a Megyei Igazgatóságok szervezetét (létszámát és feladatait), a működési szabályzatot a pénzügyminiszter a földművelésügyi miniszterrel egyetértésben állapította meg. Az OFI és a megyei földmérési igazgatóságok személyzetét; a PM Állami Földmérési Ügyosztálya, valamint az Állami Földmérés hivatalaiból, a földadó hivatal és szervezetei, a Fővárosi Tervező Intézet Városmérési Osztálya, az Országos Földhivatal műszaki osztálya és a megyei földhivatalok műszaki személyzetéből kellett összeállítani /29300/1950. (I. 12.) PM számú rendelet/.

Ez az 1950. évi átszervezés lényeges változást jelentett a földmérési és földadókataszteri munkálatok irányításában, mert olyan központi szerv állt fel, amely néhány év múlva önálló országos főhatósággá alakult. A helyi szervek tekintetében ennek jelentősége abban állt, hogy valamennyi megyében földmérési igazgatóságot alakítottak, amelyeknek hatásköri területe megegyezett az államigazgatás új megyéinek területével.

Megjegyezzük, hogy a földmérési munkák szempontjából nem alakult ki a teljes egység, mert az egymás után alakuló műszaki tervező irodák a saját tervezésükhöz szükséges geodéziai munkákat saját geodéziai osztályaikkal végezték.

Az egységesség biztosítása érdekében kötelező volt az állami földmérési alapadatok használata, az elkészített munkarészekből pedig kötelező lett az előírt munkarészek átadása; segítő azok későbbi felhasználását.

### *Az 1950. évi átszervezés értékelése*

A jelen összeállítás szerzője maga is közvetlen részese volt az átszervezéssel kapcsolatos eseményeknek, hiszen vezetője volt a Zala megyei Földhivatal műszaki osztályának, majd a földmérési igazgatóság mérnöke, később a Fejér megyei Földmérési Igazgatóság vezetője, 1953-tól pedig a főhatóság munkatársa lett. Így belülről közvetlenül látta, és átélte az átszervezést. Ezek ismeretében a következő értékelést lehet adni.

– Az összevonás indokolt, hiszen a szervesen összekapcsolódó földmérés és a földnyilvántartás közös szervezetbe került. Így közvetlen kapcsolat jött létre a két szolgálat között (egy közös hivatalon belül).

– Indokolt volt, hogy a katonai térképész szolgálat nem tartozott az integrálódott szervezetbe. Ugyanakkor a kapcsolatot biztosította a közös elvek alapján készített és közösen használt geodéziai vízszintes és magassági alapponthálózat, továbbá a légifényképezés.

– A földmérési szempontból azért volt *előnyös* az összevont szervezet, mert valamennyi földmérési igazgató földmérő szakember volt. Ez azonban belső feszültséggel is járt, mert a kataszteri szakemberek kissé háttérbe szorultak.

– Előnyös volt a közös szervezet azért is, mert így a munkatervek együtt készültek, és a két szakterületet csak néhány ajtó választotta el egymástól.

– *Hátrányos volt* az, hogy az új szervezet továbbra is a PM felügyelete alatt működött (szabályozások kiadásában az FM-mel egyetértésben). Így a két tárca érdekeit kellett elsősorban teljesítenie, de az új szervezet jól tudott alkalmazkodni a markánsan megfogalmazott „népgazdasági igényekhez” és nemzetközi védelmi érdekekhez.

### **Az 1951. évi átszervezés**

Az 1951. évi átszervezés elsődleges célja az Állami Földmérés és a földadókataszteri szolgálat egyesítésének továbbfejlesztése volt. Az 1951. évi átszervezés finomító, továbbfejlesztési intézkedésekből állt. A Népgazdasági Tanács 263/12/1951. sz. határozatában 1951. március 12-én intézkedett az Országos Földméréstani Intézet (OFI) átszervezéséről. Erre azért is szükség volt, mert az OFI egyidejűleg irányító és operatív szerv is volt. Az említett határozat kimondta, hogy az OFI a geodéziai munkálatok legfőbb irányító szerve kell legyen úgy, hogy abban – a geodéziai munkák elvi irányításán és ellenőrzésén kívül – csak hatósági feladatok és az országos jellegű felsőgeodéziai, illetőleg az ország egész területére kiterjedő hálózati munkák operatív végrehajtása, valamint a tudományos geodéziai munkálatok elvégzése és a térképtári szolgálat maradjon. Ennek megfelelően a Népgazdasági Tanács elrendelte, hogy a nem hatósági jellegű és nem országos hálózati geodéziai munkák közül a városok pontos felmérésére és térképezésére, a nagyobb pontosságú geodéziai munkákra és az 1:5000 méretarányú állami térképek készítésére – vállalati formában – **Földmérési Irodát** kell szervezni. Az iroda létszámát az OFI IV. osztályának személyzetéből kellett biztosítani. Ugyanabban a határozatában intézkedés található arról, hogy az első bekezdésében nem említett sajátos geodéziai feladatokat (ipari, bányászati, me-

zőgazdasági, vízépítési, terület- és községrendezési célokra, valamint általában a műszaki létesítmények tervezéséhez végzendő felmérések) a **Földmérési és Talajvizsgáló Iroda** (FTI) feladatkörébe utalták.

Bár az FTI az Építésügyi Minisztérium felügyelete alá tartozott, a földmérési vonatkozású szakmai irányítást és ellenőrzést az OFI elnöke gyakorolta. Különösen jelentős volt a határozat azon intézkedése, mely az OFI főhatóságként az **Országos Tervhivatalt** jelölte meg. **Ezzel az került kifejezésre, hogy az Állami Földmérés nem egyetlen tárca érdekeit szolgálja, hanem a népgazdaságot látja el térképekkel.**

A földnyilvántartás vonatkozásában nagy jelentőségű volt, hogy az 1950-ben létrehozott és meggyéknént vezetett közületi földkönyvet községekre kell bontani, és a kataszteri birtokívekkel együtt „állami földkönyv” elnevezés alatt a községekben kell továbbvezetni. A decentralizált földkönyv vezetésére a járási tanácsai hivatal mezőgazdasági osztályaira összesen 280 alkalmazási helyet kellett szervezni (ebből 40 új létszámhelyet). Nagyon érdekes volt a létszámhelyek biztosítása is:

– a járási és városi pénzügyi szervek létszámából 100 fő,

– a megyei földmérési igazgatóságok létszámából 40 fő,

– a telekkönyvi alkalmazottak létszámából 50 fő,

– a járási és városi mezőgazdasági osztály létszámából 50 fő,

– új létszámhely 40 fő,

Összesen: 200 fő

Az említett határozat alapján az állami földmérési szolgálatot (OFI) közvetlenül a Minisztertanács főfelügyelete alá helyezték.

Az eddig ismertetett átszervezések elsősorban a földmérési és földadókataszteri szervezet egyesítését valósították meg, azaz létrehozták a **földnyilvántartást** és annak szervezetét, és magas szintre emelték a felügyeleti szervezetet. (Ez utóbbi természetesen még tökéletesítésre várt.)

Probléma maradt az, hogy – bár csökkentett formában – de fennmaradt az OFI kétirányú, irányító és operatív feladatköre.

### *Értékelés*

Az 1951. évi átszervezés szervezetiileg összeolvasztotta a földmérést és földnyilvántartást, de a helyi szervezet a tanács keretében maradt (kettős irányítás). Ugyanakkor az OFI-nak közvetlenül a minisztertanács felügyelete alá helyezése növelte a szakmai és politikai súlyt.

### Az 1952. évi átszervezés

Az OFI-ból az operatív részlegek leválasztására és egyéb finomításra a Nép gazdasági Tanács a 11/1952. sz. határozatot hozta, és erre támaszkodott a Minisztertanács 2043/13/1952. sz. határozata. Eszerint az OFI helyett az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatalt (ÁFTH) alakították ki. Ennek külön-külön volt Műszaki osztálya és Földnyilvántartási osztálya. Ugyanakkor az OFI Felsőgeodéziai, illetve Térképtári osztályából alakult a Geodéziai és Kartográfiai Intézet. A Földmérési Irodából Városmérési Iroda lett, a megyei igazgatóságokból gazdasági iroda jellegű megyei földmérési irodák alakultak 1952. június 1-től. Továbbá a járási tanácsoknál lévő földnyilvántartási részlegekből a megyei földmérési irodához tartozó járásai földnyilvántartási kirendeltségeket hoztak létre.

A megyei földmérési irodák tájközponti beosztással működtek. 2–3–4 megye egy tájközpontot alkottak a következők szerint:

- Budapest: Pest, Fejér, Komárom és Nógrád megye;
- Győr: Győr, Vas, Veszprém és Zala megye;
- Pécs: Baranya, Somogy, Tolna megye;
- Hódmezővásárhely: Csongrád, Bács-Kiskun és Békés megye;
- Debrecen: Hajdú-Bihar, Szabolcs-Szatmár és Szolnok megye;
- Miskolc: Heves, Borsod-Abaúj-Zemplén megye.

A földmérési irodákban földmérési osztály és földnyilvántartási osztály működött (később ezekből „műszaki” részleget és „földnyilvántartási” részleget alakítottak).

A megyei földmérési irodák feladataik jelentős részét megrendelésre, díjazás ellenében végezték, a dolgozók nagy része teljesítménybérben dolgozott.

### Az 1953. év

Ebben az évben nem volt átszervezés, de a későbbi átszervezéseket befolyásolta a geodéziai koordinációról szóló önálló jogszabály [(57/1953. (XII. 16.) MT rendelet és a végrehajtására kiadott 6154-45/1953. (Tg. É. XII. 29.) ÁFTH sz. utasítás]. Ennek alapján a jelentősebb földmérési munkákat be kellett jelenteni a földmérés megyei szervezetéhez, az előírt munkarészeket (a munkálatok befejezése után) át kellett adni a megyei szervezet részére.

### Értékelés

Az 1952-es átszervezés megszüntette azt a folyamatot, amely az 1952–53. évi átszervezések során megindult. Érdekes viszont, hogy a járási

földnyilvántartási kirendeltségeket a járásbíróóság épületében, a telekkönyvi hatóságok szomszédságában kellett elhelyezni, továbbá hogy az ÁFTH 129 fős telekkönyvi szakembert is átvett; elsősorban azért, hogy ne új személyzetet kelljen kiképezni.

### Az 1954. évi átszervezés

1954 elején úgy látszott, hogy az 1952–53. évi átszervezések után hosszabb időre kialakult a földmérés és a vele egyesített földnyilvántartás szervezete. Ekkor azonban még nem lehetett látni, hogy 1954-ben gazdalajstrom rendszert vezetnek be, és a PM átveszi a gazdalajstrom készítésének irányítását és ezzel együtt a megfelelő szervezetet is. 1954. október 25-én a PM igényére a Minisztertanács kiadta a 2190/61/1954. sz. határozatát, amely elrendelte, hogy a gazdalajstrom elkészítésének irányítása – és ezzel a földnyilvántartás is – a pénzügyminiszter hatáskörébe tartozzék. E feladatkör ellátásához az ÁFTH átadta a pénzügyminisztériumnak a központi és vidéki szervezeteinek földnyilvántartási részlegeit; ezzel megszakadt, sőt megszűnt a kialakuló egyesítési folyamat. A földmérés és a földnyilvántartás ismét több évre elszakadt egymástól. (Ebben személyi ambíciók is szerepet játszottak.)

Ezzel egy szerves kapcsolat szakadt meg, és csak három év múlva, egy újabb átszervezéssel lehetett ezt a csorbát kijavítani.

Az 1954. évi átszervezés elrendelése alapján a pénzügyminiszter és az ÁFTH elnöke együttes utasítás alapján a következők szerint rendelkezett. A földnyilvántartási feladatokat a pénzügyminisztérium földnyilvántartási osztálya irányította, amelyhez a következők tartoztak:

- a megyei tanácsok pénzügyi osztályának földnyilvántartási csoportja,
- a járási tanácsok pénzügyi osztályának földnyilvántartási csoportja és
- a budapesti fővárosi földnyilvántartási csoport.

Ez az átszervezés földmérési vonatkozásban a következő változásokat hozta:

- a polgári geodézia és térképészet országos főhatósága az Állami Földmérési és Térképészeti Hivatal (ÁFTH), amely a Minisztertanács közvetlen felügyelete alá tartozott;
- az ÁFTH szervezetének keretében Központi Geodéziai és Térképészeti Adattár, valamint az ország valamennyi polgári geodéziai szerve felett szakmai felügyeletet gyakorló Geodéziai Felügyeleti Osztály működött;

– megszűntek a megyei földmérési irodák, a földmérési hatósági feladatokat az ÁFTH megyei kirendeltségek látták el;

– a Városmérési Irodából, a Geodéziai és Kartográfiai Intézetből, továbbá a megyei földmérési irodák megrendelésre dolgozó részlegeiből megalakult

- a Budapesti Geodéziai és Térképészeti Vállalat (BGTV),
- a Kartográfiai Vállalat (KV) és
- a Pécsi Geodéziai és Térképészeti Vállalat (PGTV).

Az ÁFTH-n belül műszaki főosztály, valamint terv, munkaügyi és statisztikai osztály alakult. A műszaki osztályon belül két osztály működött: a műszaki fejlesztési osztály, valamint geodéziai felügyeleti osztály. A kirendeltségek irányítását a geodéziai felügyeleti osztályon belül lévő kirendeltségi csoport végezte.

## 1955–56

Ez az időszak nem jártak olyan átszervezésekkel, mint az előzőek. Ugyanakkor a következő jelentős eredmények születtek:

– a 7/1955. (11. 6.) MT sz. rendelet lehetővé tette a földmérő munkaközösségek létesítését;

– az 1100/1955. (XII. 11.) MT sz. határozat engedélyezte a „Térképészet Kiváló dolgozója” kitüntető jelvény adományozását az ÁFTH szakterületén;

– a Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESz) tagegyesületeként 1956-ban megalakult a Geodéziai és Kartográfiai Egyesület.

## Az 1957. évi átszervezés

Az 1957. évnek az ad jelentőséget, hogy olyan szervezet jött létre, amely tíz éven át fennállt. Már január 5-én megjelent az 1001/1957. (I. 5.) Korm. sz. határozat, amely a földnyilvántartási szervezet ÁFTH-hoz való visszacsatolásáról intézkedett. A határozat végrehajtására a pénzügyminiszter és az ÁFTH elnöke a 105/1957. PM sz. együttes utasítása intézkedett. A földnyilvántartási feladatok szervezetét a következők szerint határozták meg:

– megyei hatáskörben a megyei földmérési és földnyilvántartási felügyelőség földnyilvántartási csoportja;

– járási hatáskörben a megyei földmérési és földnyilvántartási felügyelőségek járási földnyilvántartási kirendeltsége, továbbá

– a fővárosi földnyilvántartási kirendeltség.

Az ÁFTH központi szervezetéről a következő módon rendelkeztek.

Az ÁFTH élén a Minisztertanács által kinevezett elnök áll, akit távolléte alatt a műszaki főosztály vezetője helyettesít.

Belső tagozódás:

- titkárság,
- műszaki főosztály, azon belül
  - műszaki fejlesztési osztály,
  - vállalati osztály,
  - felügyelőségi osztály,
- önálló földnyilvántartási osztály,
- önálló kartográfiai osztály,
- pénzügyi és gazdasági osztály,
- tudományos munkatársak.

Az ÁFTH alá tartozó államigazgatási szervezetek:

– az ÁFTH megyei kirendeltségeiből és a földnyilvántartás helyei egységeiből alakult 19 megyei földmérési és földnyilvántartási felügyelőség;

– az ÁFTH Központi Adattára;

– a Budapesti Fővárosi Földnyilvántartási Kirendeltségek.

Az ÁFTH megyei földmérési és földnyilvántartási felügyelősége a hatáskörébe utalt szakmai feladatokat két, egymással szorosan együttműködő, de szakmailag egymástól elkülönülő önálló csoportba osztva látta el. Az ÁFTH elnökének megbízása alapján az egyik csoport vezetője egyúttal a felügyelőség vezetője is, a másik csoport vezetője pedig a felügyelőség vezetőjének helyettese. De az irányítás nem terjedt ki a másik csoport szaktevékenységére.

Az ÁFTH Központi Adattára feladatait az adattári részleg és a térképtári részleg útján látta el. Ez az év elején még nem volt teljesen önálló szervezet, de 1957. augusztus 23-ától már önálló lett.

1957-ben megalakult a „TERRA” térképszolgálat, amely később (kilencévi működés után) beolvadt a Kartográfiai Vállalat tevékenységi körébe.

## Értékelés

A gyakorlat bebizonyította, hogy a földmérés és a földnyilvántartás mesterséges szétválasztása után a feladatok végrehajtása nem volt sem gazdaságosabb, sem gyorsabb, mint az együttes szervezet időszakában. Újólaj az is bebizonyosodott, hogy a tanácsi szervekbe való részleges beolvasztás (és így a kettős felügyelet kialakítása) nem célravezető.

Az sem volt előnyös, hogy a szervezet egy részét egy másik tárcához csatolták, mert így a komplex népgazdasági igényeket elnyomja a mi-



nisztériumi érdek, és így torzulnak az általános igények kielégítésének lehetőségei.

A kialakított megyei és járási szervezetekben a földmérés és a földnyilvántartás aránylag jól lett elhelyezve. Bár a két szakterület igyekezett minél több járásban megszerezni a kirendeltség vezetését. A kirendeltségek elhelyezése a járásbíróóság épületében kellő biztosítékot adott az együttes működésre – élő szóval is.

(A földnyilvántartás és a telekkönyv ott együtt volt a két nyilvántartás térképével, így a kapcsolatot közvetlenül lehetett érvényesíteni.)

Jelentős volt a számítógépes nyilvántartások kialakításának megkezdése is.

Az ÁFTH élén az elnök állt, akinek elnökhelyettese is volt. Tanácsadó szerve az ÁFTH kollégiuma lett.

1955-ben az ÁFTH-n belül kartográfiai csoport, majd 1956-tól önálló kartográfiai osztály alakult.

Azzal, hogy 1954 őszén az ÁFTH-nak át kellett adnia a Pénzügyminisztériumnak a központi és vidéki szervezeteinek földnyilvántartási részlegeit, megszakadt a földmérés-földnyilvántartás egyesítési folyamata. A földnyilvántartási vidéki szervezet újra a tanácsi szervezetbe került, így a földnyilvántartási feladatokat

- a PM földnyilvántartási osztálya,
- a megyei tanács VB. Pénzügyi osztályának földnyilvántartási csoportja,
- a járási tanács VB. Pénzügyi osztályának földnyilvántartási csoportja,
- a budapesti fővárosi földnyilvántartási csoportja látta el.

A földnyilvántartás összlétszáma 620 fő volt, ebből

- a járási tanácsoktól átvett földnyilvántartó: 280 fő,
- az OFI által alkalmazott szerződéses földnyilvántartó: 100 fő,
- telekkönyvtől átvéve: 129 fő,
- a megyei földmérési igazgatóságtól átadva: 36 fő
- engedélyezett további létszámhely: 75 fő

Összesen: 620 fő

Az ÁFTH kirendeltségek létrehozásával sikerült megtartani a közvetlen kapcsolatot az ÁFTH és a megyékben működő földmérők között.

A változó gazdasági és politikai követelményekkel összhangban a feladatok végrehajtásának egész sorát vállalati formába vitték át. Így a dolgozókat teljesítménybérben lehetett foglalkoztatni. A geodéziai munkákat megrendelésre végezték,

a hatósági feladatokat pedig az ÁFTH megyei kirendeltségei látták el.

### Az 1967. évi átszervezés

Az 1960-as évek egyik fő politikai-gazdasági törekvése az „új gazdaságirányítási rendszer” kidolgozása volt. Ez alapvetően érintette a földmérési-földnyilvántartási szervezetet is; mind a központi irányítást, mind pedig a helyi hatósági szervezetet.

Az elv az volt, hogy egyszerűsítik a minisztériumi irányítást. Megszüntettek, összevontak minisztériumokat és országos hatáskörű szervezetet. Ennek keretében 1967 áprilisában összevonták az addigi Földművelésügyi Minisztériumot, az Élelmezésügyi Minisztériumot, az Országos Erdészeti Főigazgatóságot, valamint az ÁFTH-t. Így jött létre a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium (MÉM).

Az új minisztériumban a volt ÁFTH szervezetét és a volt FM Földbirtokpolitikai Főosztályát egyesítették. Így jött létre a MÉM-en belül az Országos Földügyi és Térképészeti Hivatal (OFTH). Ennek a szervezetnek a vezetőjévé az ÁFTH előző évben odahelyezett elnökhelyettesét nevezték ki. Az OFTH kezdő létszáma 90 fő volt, 16–18 fős főosztályokkal, de így is ez sokkal kisebb létszám mint az ÁFTH-ban. Az ÁFTH visszamaradó létszámából alakult meg a Földmérési Intézet (FÖMI), és a Központi Adat- és Térképtár is.

Az OFTH tagozódása a következő lett:

- földhasználati főosztály,
- földmérési főosztály,
- földnyilvántartási főosztály,
- térképészeti önálló osztály,
- katonai osztály,
- pénzügyi és vállalatfelügyeleti osztály,
- igazgatási osztály.

Ez a szervezet az évek során többször változott; így például a személyzeti osztály a minisztériumi személyzeti egységbe olvadt, két önálló osztályból főosztály lett, majd 1981-től a földmérési főosztály és a térképészeti főosztály összeolvadt földmérési és térképészeti főosztály név alatt, továbbá az igazgatási osztály és a pénzügyi és vállalatfelügyeleti osztály összeolvastásából főosztály lett.

Az 1967. évi átszervezéssel megszűnt az önálló, közvetlenül a Minisztertanács felügyelete alá tartozó földmérési főhatóság. Új körülmények között kellett végezni a földmérés irányítását.<sup>1</sup>

Az 1967-ben kialakított megyei és járási szervezet lényegesen eltért az előzőtől. Az átszervezé-

si elgondolás abból indult ki, hogy a földbir-  
tokpolitikai szakvonalnak járási szervezete is volt,  
és ezt meg is kell tartani. Ezért megyei és járási  
földhivatalokat alakítottak. Ezek központi költsé-  
gvetésből működő tanácsi szakigazgatási intéz-  
mények lettek.

A földhivatalok közvetlen irányítását és fel-  
ügyeletét az illetékes tanácsok végrehajtó bizott-  
ságai, szakmai irányítását, gazdasági és pénzügyi  
ellenőrzését pedig:

– megyei és fővárosi földhivatal esetén a MÉM  
OFTH,

– járási szintű földhivatal esetén az illetékes  
megyei földhivatal,

– a fővárosi kerületi földhivatalok vonatkozásá-  
ban a Fővárosi Földhivatal látta el.

Ebben a „kettős irányítási” szerkezetben a föld-  
hivatalok költségvetési és beruházási hitelkereteit  
(valamint beralapjukat) a MÉM OFTH állapította  
meg, és biztosította. A megyei földhivatalban a  
három szakterületnek külön-külön osztálya ala-  
kult, a járási földhivatalban pedig külön-külön  
csoportok jöttek létre.

Az átszervezés nehéz és igényes munkát kívánt,  
hiszen munkaszervezési, beruházási, elhelyezési  
és foglalkoztatási gondokat kellett megoldani (pl.  
térképtáros minden járásban).

A megyei hivatalokon belül a szaklétszámok  
arányát a földhivatal vezetője állapította meg; an-  
nak ellenére, hogy több esetben nem ismerte, és

így nem értette a szakterületek munkáját, mert  
esetleg egészen távoli munkaterületről került a  
földhivatal élére.

Az átszervezés a földmérési hatósági feladatok  
rendjét is megváltoztatta.

#### *Véleményezés*

A kettős irányítás tipikus hátrányai jelentkeztek  
az átszervezést követően. Ez várható volt, főleg ha  
ennyi szaktevékenység van együtt egy szervezet-  
ben. Elképzelhető, hogy milyen széles ismeretkö-  
rű vezetőre volna szükség egy ilyen szervezet irá-  
nyításához. Ha valamelyik szakterületet ismeri  
hozzávetőlegesen, akkor még rosszabb, mert azt a  
szakterületet fogja előnyben részesíteni. Az, hogy  
szabadon rendelkezhetett a különféle szakterüle-  
tek létszámarányairól, még fokozta a belső fe-  
szültségeket.

A szakterületek ilyen felaprózása ugyanakkor  
nem fokozza a hatékonyságot. Sok problémát je-  
lentett az eltérő szakképzettség, mert ez nem érvé-  
nyesült a fizetésekben. Az átszervezés megváltoz-  
tatta a földhivatalok jogállását is.

A földhivatalok a megyei (fővárosi) tanács vb.  
közvetlen felügyelete alá tartoztak. Az átszervezéssel  
a földhivatali szervezet a vb. mezőgazdasági osztá-  
lyának (a fővárosban: főosztálynak) felügyelete alá  
került, vezetőit ennek az osztálynak a vezetője neve-  
zte ki. Mindez lényegesen hátrányosabb jogállást és  
ebből fakadóan helyileg több hátrányt jelentett.

#### 1) Szerkesztőségi megjegyzés (lásd 13. oldal):

*Az ÁFTH-t is érintő 1967. évi átszervezést megelőző évben (1966) már egyre határozottabb jelei vol-  
tak annak, hogy a minisztériumok, főhatóságok összevonására sor fog kerülni, és ez érinteni fogja az  
ÁFTH-t is. Az első esemény az volt, hogy 1966-ban felmentették az ÁFTH elnökének addigi (de a szak-  
területhez nem értő) elnökhelyettesét, és helyette a Pártközpont illetékes osztálya egyik munkatársát ne-  
vezték ki elnökhelyettesnek.*

*A második figyelemre méltó esemény az volt, hogy Fehér Lajos (Mt elnökhelyettes) meglátogatta az  
ÁFTH elnökét, és az akkori Műszaki Főosztály vezetőjének bevonásával konzultatív megbeszélést tar-  
tott, kifejtve az új gazdaságpolitikának a magyar mezőgazdaságot is érintő elképzeléseit, utalva annak  
földnyilvántartási vonatkozásaira is.*

*Még később (1967 telén) egyre több hír érkezett az ÁFTH-hoz, amely jelezte az akkori FM Földbir-  
tokpolitikai Főosztálya és a földnyilvántartás (vagy pedig a teljes földmérés-térképészet és földnyilván-  
tartás) összevonása szükségességének gondolatát.*

*Az ÁFTH részéről ekkor egész vitasorozat alakult ki arról, hogy miért nem lehet a földmérési és nyil-  
vántartási egységes szerkezetét megbontani.*

*Valamivel később (ugyancsak a Pártközpontból kiküldött) nagy tekintélyű agrárpolitikus (Romány  
Pál) látogatására került sor; több ÁFTH vezető részvételével és gazdag szakmai/térképészeti anyag ki-  
állításával együtt. A tanácskozásnak és kiállításnak egyetlen célja volt: bebizonyítani, hogy „a földmé-  
rés és nyilvántartás egységét nem szabad megbontani”. Ez olyan jól sikerült, hogy 1967 során a teljes  
ÁFTH bekerült az újonnan szervezett MÉM-be.*

Meg kell említeni, hogy az előző bekezdésben említett helyzetben túlmenően megváltozott a földhivatalok gazdálkodási rendje is. A megyei földhivatalok az önállóan gazdálkodó tanácsi költségvetési szervekre előírt számviteli, pénz- és hitelgazdálkodási, valamint beszámoló rendszer szerint voltak kötelesek működni; beleértve a költségvetési és beruházási hitelgazdálkodást, valamint bérkeretet is. Mindezeket a megyei tanács állapította meg, és biztosította (ezt a MÉM központi keretből csupán kiegészíthette). Ebből adódóan az egyes földhivatalok anyagi helyzete és fejlesztési lehetősége az egyes tanácsi szervek anyagi helyzetétől és a jóindulatától függött!

Az 1967-évi markáns átszervezést 1972-ben újabb integrálás követte. Mint ismeretes, a kezdeti folyamat az állami földmérés és földadókataszteri szervezet egyesítését eredményezte, 1972-ben pedig a telekkönyvi nyilvántartás átvételével még magasabb szintű, egyre komplexebb szerkezet jött létre.

A földhivatali szervezet profiljának továbbfejlesztésével (földnyilvántartás, ingatlan-nyilvántartás) megnehezítette a földmérési feladatok irányítását, elsősorban a földmérést nem ismerő vezetők megjelenésével. Amíg földmérési igazgatóságok voltak, addig minden egység vezetője földmérő volt; amikor megkezdődött az integrálódási folyamat, a vezetői helyeket meg kellett osztani az integrált szervezetek képviselőivel, így 1967 után már alig volt földmérő a vezetők között. Ez vitákat jelentett sok mindenben. (Sok esetben a szakmai vezetők igyekeztek a pártbeli helyzetüket is felhasználni.)

Mint már említettük, az 1967. évi átszervezés során az ÁFTH egyes részlegeiből valamint az ÁFTH Központi Adat- és Térképtárából 1967. augusztus 1-jétől egy új földmérési-térképészeti szervezet alakult, a Földmérési Intézet (FÖMI). 1972-től az Intézet feladataihoz tartoznak a kozmikus geodéziai kutatások is. 1976-ra felépült a Penci Kozmikus Geodéziai Obszervatórium. 1980-tól már megkezdődtek a távérzékelés hasznosítását célzó fejlesztések is. A bővülő feladatoknak a FÖMI úgy tudott eleget tenni, hogy létszáma mintegy 170 főre bővült, majd 1980-tól főosztályrendszert alakítottak ki:

- Műszaki Fejlesztési és Kutatási főosztály, három osztállyal,
- Kozmikus Geodéziai Obszervatórium, kettő osztállyal,
- Távérzékelési főosztály, kettő osztállyal,
- Földmérési és Adattári főosztály, három osztállyal,

- Gazdasági és pénzügyi főosztály,
- Igazgatási önálló osztály.

### 1972. évi átszervezés

A rokon szakmai tevékenységek integrálásainak nagy folyamata, amint láttuk 1950-ben kezdődött, és 22 év múlva, 1972-ben fejeződött be. Ugyanis az 1024/7971. (IX. 29.) Korm. sz. határozat alapján a telekkönyvi nyilvántartás a földhivatalokhoz került; a telekkönyv irányítása és ellenőrzése pedig az IM-ből a MÉM-OFTH-ba. Így a külön-külön vezetett telekkönyvi nyilvántartást össze kellett vonni a földnyilvántartással; létrehozva az egységes ingatlan-nyilvántartást, továbbá biztosítani kellett az egységes (és összevont) nyilvántartás korszerű térképi alapjait is! Természetesen az egységes ingatlan-nyilvántartás felkötése hosszú évek (9 év) megfeszített munkájába került. Közben a földmérésnek lépést kellett tartania a műszaki fejlődéssel (műholdgeodézia, távérzékelési technológiák kialakítása, a geodéziai alaphálózatok és alaptérképek egységesítése és korszerűsítése, továbbá a digitális technikák bevezetése mind a felmérésnél, mind pedig a földhivatalok területén). S mindez olyan módon valósult meg (és van még mindig fejlesztés alatt), amely egyetlen földmérési és ingatlan-nyilvántartási szervezettel számolt mind az operatív feladatok ellátása, mind pedig a korszerű technológiai folyamatok vonatkozásában (adatgyűjtés, feldolgozás, tárolás, szolgáltatás). Természetesen addig is, amíg az egységes ingatlan-nyilvántartást létrehozták, a két nyilvántartást az addigi munkarészekben tovább kellett vezetni. A földhivatalok eredeti felépítése: vezető, földhasználati osztály, földmérési osztály, ingatlan-nyilvántartási osztály, igazgatási és pénzügyi önálló csoport, személyzeti és oktatási ügyintéző.

### *Általános véleményezés*

Hosszú, nehéz tárgyalások után létrejött egy magas fokon integrálódott szervezet, ahol a térképkészítést, a különféle célokra készülő nyilvántartást és azokon a változások átvezetését egy szervezeten belül egyidejűleg végzik; így az azonos átvezetés biztosítva van, különösen amióta a gépi nyilvántartás létrejött a földhivatalokban.

Nagyon fontos az, hogy a nyilvántartások alapja a földmérési szakvonal által készített térképi, illetve az általa megvizsgált és a térképen is átvezetett változási vázrajz. Meg kell jegyezni, hogy a gépi nyilvántartásban szereplő alapadatok a földmérési munka során jöttek létre (a területjegyzék:



helyrajzi szám és a terület nagysága). Ha nem együtt lenne ez az integrált szervezet, a térképi változásokat, a területjegyzéket a földmérés vezetné, a többi munkarészben pedig az ingatlan-nyilvántartás és így a szinkronitás nehezen lenne biztosítható (lásd telekkönyvi időszak).

Egyébként ebben a szervezetben is fennáll a versengés az osztályok között (szerencsére nem áll mindegyik mögött egy külön minisztérium).

A földhivatalok költségvetési és beruházási előirányzatait, továbbá beralapjukat (1989-től) a MÉM, majd FM (FVM) állapította meg, és biztosította. Megszűnt tehát a kettős irányítás! Ezzel a szervezettel biztosítható, hogy egy-egy minisztérium vagy önkormányzat ne saját céljaira használja fel ezt a szervezetet, amely az egész nemzetgazdaság és az állampolgárok részére szolgáltató egy-mással egyező térképeket és adatokat, garantálva a rájuk vonatkozó tulajdonjogot is.

Így nem fordulhat elő, hogy például a térképen megosztottak egy területet, de az így kialakult tulajdonjog nincs még átvezetve az ingatlan-nyilvántartásban.

Mivel az elmúlt évtizedek alatt annyi átszervezés volt, nehéz megállapítani, hogy egy-egy régebből fennálló hiányosság kinek a hibájából történt. A mostanában emlegetett újabb átszervezés híre (vagy felvetése) bizonytalanságot okoz mind a munkaszervezésben, mind pedig a dolgozók életében (de a gazdaság különféle területén és a lakosság körében is). Emellett nehéz lesz eligazodni, hogy milyen ügyben, hová kell fordulni hiteles adatokért vagy más, az ingatlan-nyilvántartással kapcsolatos kérdésekben.

Fel kell hívni a figyelmet arra is, hogy a földügy két korábbi részterülete (földmérés és nyilvántartás nem csupán a felső irányítás szintjén integrálódott, de a kutatás és fejlesztés területén is. Erre jó példa, hogy a FÖMI és a MÉM-GAK (Gépi Adatfeldolgozó Központ) már 1988-ban összeolvadt; így – ugyanazon intézeten belül – egészséges kölcsönhatás alakult ki (és működik ma is a földmérési és nyilvántartási fejlesztések területén is).

A valós igényekből kiindulva végre létrejött ez a jelentős földügyi integrálódás. Ha régebbi szervezeti vagy eljárási kérdésekben kell választ adni, elsősorban azt kell keresnünk, hogy melyik évről van szó, mert jóformán évről-évre változott minden. Most már gépi feldolgozásra alapított és jól meghatározott feladatkörrel komplex nyilvántartásokról van szó. Lehet, hogy egyes folyamatokat még célszerűbbé lehet tenni, az új igényeknek

megfelelően új elemekkel kell bővíteni a nyilvántartást, de úgy, hogy az az egységesítés elvét valamilyen mesterséges szétválasztással ne sértse meg. Ez olyan lenne, mintha az órában a kis- és nagymutatót szerkezetileg elkülönítenénk egymástól, de elvárnánk, hogy állandóan szinkronban legyenek egymással. Kár lenne a nemzetgazdaság részére, mert egy sor duplikát munkát jelentene, ezáltal rontaná az adatok megbízhatóságát és így az érdekelt hatósági szervek hitelét is.

Összefoglalva a leírtakat a következők állapíthatók meg. Hosszú évtizedek eredményeképpen valósult meg a földmérés és ingatlan-nyilvántartás komplex, egymásra épülő rendszere, amely bizonyítottan képes a gazdaság, a közigazgatás és a jogbiztonság igényeit korszerű módon kielégíteni, emellett biztos bázisa a földpolitikai feladatoknak.

A mára összeállt szervezet megbontása elszakítaná egymástól a nyilvántartást és az annak műszaki bázisát jelentő földmérést (mai elnevezés szerint térinformatikát).

Mindez a folyamatok elhúzódsát, a költségek növekedését jelentené.

### **Reorganizations in the Hungarian National Survey and Land Register after the World War II. (results and lessons)**

*Balázs, L.  
Summary*

There is an abstract of reorganizations made in the last fifty years in Hungary and stressing of the prominent-warning. The author's thought is to save the unity of the present organization and so to founding the future progress.